

OMVÄRLDSANALYS

2025

1. INLEDNING

Hösten 2025 befinner vi oss i en tid som präglas av mycket hög förändringstakt, oförutsägbarhet och tilltagande komplexitet. Det världspolitiska läget fordrar hög beredskap men också tilltro till den positiva utveckling som pågår parallellt. I tider av osäkerhet är ett metodiskt, kunskapsbaserat och uthålligt arbete, i samverkan med andra, avgörande.

De senaste årens utveckling har tydligt visat att Akavias medlemmar och organisation både påverkar och påverkas av utvecklingen i omvärlden. Det synliggör behovet av Akavias professioner och ställer höga krav på ledarskap och systemförståelse.

I denna omvärldsanalys ringas särskilt betydande omvärldstendenser in och beskrivs på aggregerad nivå. För att underlätta läsningen har omvärldstendenserna kategoriserats i "globala megatrender" och "faktorer som påverkar svensk arbetsmarknad".

Syftet med omvärldsanalysen är att teckna en övergripande bild över nuläget i världen och i Sverige samt pågående förändringar. Omvärldsanalysen är ett levande arbetsdokument som uppdateras i takt med att betydande trender, tendenser och förändringar identifieras och utvecklas.

Akavia
Oktober, 2025

2. GLOBALA MEGATRENDER

- **Ifrågasättande av akademisk kunskap.** Samtidigt som vetenskapen gör framsteg finns tendenser att ifrågasätta dess metoder och avfärda evidensbaserad kunskap. Desinformation, digital propaganda och avancerad teknik försvårar källkritik och möjliggör att falska påståenden kan spridas som fakta.
- **Hot mot demokratiska värderingar och politisk polarisering.** I flera länder påverkas de demokratiska principerna och tilliten till institutioner minskar med begränsningar av rättsväsende, forskning och fri press. Politisk polarisering och snabba lösningar på komplexa utmaningar vinner mark framför nyansering, helhetstänkande och långsiktighet.
- **Geopolitiska spänningar och nyordning.** Den regelbaserade och etablerade världsordningen utmanas med tilltagande instabilitet mellan stormakter. Ökad osäkerhet och högre handelshinder påverkar globaliseringen och kan leda till ökad regionalisering. Europa står inför olika prövningar i form av geopolitisk instabilitet och klimatutmaningar samt eftersläpande tillväxt. Utvecklingen kan innebära ökad enighet och handlingskraft som gör att Europa och EU stärker sin position som geopolitisk aktör.
- **Snabb teknisk utveckling.** Den tekniska utvecklingen inte minst inom artificiell intelligens (AI) kan få djupgående konsekvenser för bland annat utbildning, arbetsmarknad, ekonomi, demokrati och geopolitik. Det innebär stor potential för innovation och produktivitet och aktualiserar frågor om strategisk autonomi, säkerhet och integritet.
- **Klimatomställning pågår och utmanas.** Med fem år kvar till FN:s hållbarhetsmål 2030 visar FN:s rapport att världen har gjort reella framsteg inom till exempel utbildning, mödrars och barns hälsa, tillgång till elektricitet och bekämpning av infektionssjukdomar. Den gröna omställningen och teknikutvecklingen sker parallellt med att klimatiförändringarnas effekter blir allt tydligare. Samtidigt växer en motrörelse, där både politiska aktörer och opinion ifrågasätter klimatmålen. Frågans långsiktiga karaktär kan betyda att omställningen riskerar att nedprioriteras i tider av akut kris.

3. FAKTORER SOM PÅVERKAR SVENSK ARBETSMARKNAD

- **Snabb teknisk utveckling ställer nya krav på livslångt lärande.** AI ritar om arbetsmarknaden och dess yrken. Akavias professioner påverkas i högre grad än vid tidigare strukturomvandlingar. Medlemmarna är i huvudsak positiva till utvecklingen och är ofta nyckelspelare i sina organisationer. Med utvecklad ledarskapsförmåga och systemförståelse har akademiker stor potential att ta täten i utvecklingen av organisationer och arbetsprocesser.
- **Ökad möjlighet till autonomi och ett flexibelt arbetsliv.** Digitalisering och nya arbetsformer ger arbetstagare större inflytande över arbetets upplägg i tid och rum. Det möjliggör en bättre balans mellan arbete och privatliv, men förutsätter att arbetsmängden är hållbar. Trenden med ökat distansarbete verkar efter viss tillbakagång ha stabiliserats men arbetsgivares syn på distansarbete varierar alltjämt. Värderingen av arbete påverkas i högre grad av leverans än arbetstid, vilket ställer nya krav på chefers ledarskap och medlemmarnas självledarskap. Utvecklingen mot ökad autonomi och flexibilitet bidrar enligt forskning både till högre välbefinnande och ökad produktivitet.
- **Efterfrågad men ifrågasatt akademisk kompetens.** Akavias professioner är eftertraktade och har en stark ställning på arbetsmarknaden. Samtidigt ifrågasätts akademisk kompetens och värdet av vissa av Akavias professioner allt oftare. Det är inte längre en självklar politisk ambition att allt fler ska läsa vid universitet eller högskola. Utbildningskvaliteten hotas av den långsiktiga urholkningen av resurser per student. En ökad konfliktnivå märks mellan arbetare och tjänstemän snarare än mellan arbetstagare och arbetsgivare. Olika gruppers kompetens och arbetsvillkor ställs mot varandra, exempelvis rörande flexibilitet och arbetstidsförkortning. AI-tekniken används ibland som argument för minskat behov av akademisk kunskap, medan viss forskning tyder på att behovet av bildning i stället ökar.
- **Goda förutsättningar för svensk ekonomi.** En period av inflation och negativ reallöneutveckling ger en pressad ekonomi för hushåll och företag, men sedan ett par år ökar reallönerna igen. Även om den exportberoende ekonomin kan påverkas av svagare utveckling i Europa och ökad osäkerhet i omvärlden, står Sverige väl rustat med en stabil arbetsmarknad, en robust kapitalmarknad och starka offentliga finanser. Dessutom har Sverige goda möjligheter att dra nytta av den snabba teknikutvecklingen och potentialen för innovation, produktivitet och tillväxt.

- **Kompetensbrist och kompetens som inte tas tillvara.** Samtidigt som många arbetsgivare saknar kompetens är arbetslösheten hög. Samhälleliga normer och upplevda hinder försvårar rörlighet och åtkomst till arbetsmarknaden för stora grupper. Det synliggör behovet av en inkluderande arbetsmarknad som tillvaratar kompetens, oberoende av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk bakgrund, religion, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Både individ och samhälle vinner på att alla kan göra karriär på lika villkor.
- **Ökat fokus på trygghet och rättsväsende. Efterfrågan på arbetskraft påverkas av satsningar på försvar, civil beredskap och rättsväsende.** Gängkriminaliteten har etablerats med eskalerat våld och rekrytering av barn. Sverige utmanas av gränsöverskridande organiserad brottslighet med ökad risk för hot och våld samt för otillbörlig påverkan i såväl privat som offentlig sektor. Det leder till att åtgärder som säkerhetsövningar och bakgrundskontroller blir allt vanligare.
- **Tilltagande fokus på hälsa och psykisk ohälsa.** Fler värderar hälsa och en holistisk syn på liv och arbetsliv, inte minst bland unga. Samtidigt ökar psykisk ohälsa och stressrelaterade sjukskrivningar, särskilt bland kvinnor.
- **Fortsatt starka fackförbund, men fackens roll utmanas.** Sverige har näst högst facklig anslutning i världen, med ökning bland tjänstemän och minskning bland arbetare. Allt färre väljer att bli förtroendevalda. I traditionella branscher är anslutningen till arbetsgivarorganisationer fortsatt hög. I nya branscher är anslutningsgraden lägre. Ökad konfliktretorik från arbetsgivare möts av högre tonläge och strejk från fackliga organisationer vilket på sikt kan riskera att påverka förtroendet för den svenska modellen.
- **Utveckling av kollektivavtal.** Akavias medlemmar har behov och förväntan om ökad autonomi, flexibelt arbetsliv med goda villkor. Den tilltagande likriktningen i avtalen riskerar att hämma anpassningen efter olika individers och branschers behov. Utvecklingen förstärks av samordningen inom och mellan arbetsgivarorganisationerna. Ökat fokus riktas mot arbetstid i avtalsrörelser och i den politiska debatten, ofta med trubbiga lösningar som inte tar hänsyn till individen eller till Akavias medlemmars arbetssituation.
- **Förändrad arbetsmarknad men fortsatt stark partsmodell.** Industrins lönenormerande roll utmanas av ökad sysselsättning och export inom tjänstesektorn samt kompetensbrist i offentlig sektor. Arbetsmarknadens parter tar ett allt större ansvar. Efter att ha hanterat flera utmaningar, såsom pandemin, trygghetsöverenskommelsen och inflationskrisen, står modellen stark men utmanas på flera fronter. Samtidigt ifrågasätts fackens och parternas inflytande i samhällsdebatten. Politiska beslut på nationell och EU-nivå påverkar och utmanar den svenska modellen, men framåt betonas regelförenkling snarare än ny lagstiftning i EU. I en tid som präglas av strukturomvandling är svenska modellens förhållningssätt och verktyg för omställning ett trumfkort och en internationell konkurrensfördel.

Akavia är fack- och professionsförbundet för de som vill mer, som tror på sin kompetens och förmåga att få saker att hända. För de som bidrar till **en upplyst framtid** på alla nivåer – för sin egen utveckling, på sin arbetsplats och för samhället. Akavia bildades av Civilekonomerna och Jusek 2020 och samlar ekonomer, jurister, samhällsvetare, it-akademiker, personalvetare och kommunikatörer.

Nybrogatan 30
Box 5167
102 44 Stockholm

010 303 75 00
info@akavia.se
akavia.se

